

LIGHTLIFE 3

**Dynamisch licht in architectuur
en design, met internationale projecten voor
kantoor en communicatie, hotel en wellness,
gezondheid en verzorging**

Thema: Verandering

Reinhardt Wurzer in het Kunsthhaus Bregenz
voor Antony Gormleys Clearing V, 2009.
(Foto: Markus Deutschmann)

SAMEN NIEUWE WAARDEN SCHEPPEN

De tijd van de ongeremde groei is voorbij. De economie concentreert zich weer op de essentie. De een of andere heeft er moeite mee, dat geliefde gewoontes plotseling niet meer zo vanzelfsprekend zijn. Tegelijkertijd lijkt ook de architectuurwereld aan een waarheidstest onderworpen te moeten worden - de schijn alleen is niet meer voldoende. Het gaat weer om de inhoud en daardoor krijgen interieurarchitectuur en licht een nieuwe betekenis.

Ook de wereld van het licht, de hele verlichtingsindustrie, ondergaat een structurele verandering, die nog wordt gestimuleerd door de economische crisis. Wij zien dit proces met veel vertrouwen tegemoet en voelen ons goed voorbereid. Ons creatief netwerk, waarmee we permanent zoeken naar, wat de uiterste grenzen zijn van datgene wat realiseerbaar is, geeft steeds weer nieuwe impulsen voor gemeenschappelijke ontwikkelingen, die in de toekomst bepalend zullen zijn voor de verlichtingswereld. De toegenomen wens naar een hoge kwaliteit, naar een design dat onafhankelijk is van de mode en de wens naar technologische perfectie komen overeen met de doelstelling die wij al jaren nastreven. Geen massaproducten, maar individuele lichtoplossingen, die ook morgen nog geldigheid hebben, staan bovenaan in de gunst bij de klanten.

Het intensieve zoeken naar energie-efficiënte lichtoplossingen en de constant toenemende behoefte, om het licht helemaal in de architectuur te integreren, zullen tot een geheel nieuwe vorm van verlichtingsproducten leiden. Licht wordt bij wijze van spreken een gedigitaliseerd, dynamisch en interactief te gebruiken materiaal.

Zumtobel heeft zijn aandacht al sinds enige tijd op deze ontwikkeling gericht. Zo zijn meer dan 80 procent van de armaturen, die wij voor actuele projecten ontwikkelen, nieuwe, speciale LED producten. Bij dit snelle innovatieproces zijn de jarenlange relaties met onze klantgroepen een grote hulp wat architectuur, design, kunst en planning betreft. Samen met de leidinggevende personen in deze gebieden ontwikkelen wij permanent nieuwe lichtoplossingen, die als innovatieve toepassingen met nieuwe lichtbronnen in projecten geïntegreerd worden. Hierbij letten wij heel doelgericht op het evenwicht tussen energie-efficiëntie en menselijke factoren, zoals ergonomie, welbehagen en veiligheid. De beste resultaten uit deze ontwikkelingen stellen wij als standaard producten aan ons wereldwijd verkoopkanaal ter beschikking en zorgen zo voor een permanent innovatie-voordeel.

Wij merken hierbij duidelijk, dat onze intensieve klantencontacten en lokale aanwezigheid, die voor ons al sinds tientallen jaren vanzelfsprekend is, tegenwoordig enorm belangrijk is. Nabijheid schept onderling vertrouwen, om ook in moeilijke tijden hoge technische en economische vereisten in attractieve oplossingen om te zetten.

U vindt ook in deze brochure weer enkele mooie voorbeelden voor deze weg, en wij verheugen ons erop, om samen met u de volgende uitdagingen aan te gaan.

- 1 Editorial: Samen nieuwe waarden scheppen
door Reinhardt Wurzer,
Marketing Director Zumtobel
- 2 Inhoud

- 4 **ARCHITECTUUR EN VERANDERING**
Een gesprek
met Daniel Libeskind
door Kerstin Schitthelm

- 8 **DORNIER MUSEUM IN FRIEDRICHSHAFEN**
Een podium voor pioniers
door Sandra Hofmeister

- 14 **PROJECTEN IN HET KORT**

- 16 **GLOBAL REGIONAAL**
The Making of – een verkenningstocht door
de lichtforums en lichtcentra van Zumtobel
Interview met Herbert Resch

- 22 **SEAT PAGINE GIALLE KANTOREN
IN TURIJN**
Sierlijk kantoorlandschap
door Norman Kietzmann

- 26 **HOTEL BUDERSAND GOLF & SPA
IN HÖRNUM**
Ogenblikken van licht
door Hildegard Wänger

- 32 **ROYAL NORTHERN COLLEGE OF
MUSIC, MANCHESTER**
Blikvanger voor de muziek
door Kerstin Schitthelm

- 36 **Commentaar: Lichtjaren vooruit –
chronobiologie en paradigmaverschuiving
in de architectuur**
door Colin Fournier

- 38 **HUGO BOSS FLAGSHIPSTORE,
NEW YORK/USA**
Sterrenhemel voor baksteenwand
door Markus Frenzl

- 42 **RUST- EN VERZORGINGSTEHUIS
IN MALDEGEM**
Licht maakt actief
door Kerstin Schitthelm

- 46 News & Stories
- 49 Colofon, projektverantwoordelijken

**“Wees zelf de verandering,
die je in de wereld wilt zien.”**

Mahatma Gandhi

Sterrenhemel aan het Lago Maggiore – een uur lang verlicht, waardoor de schijnbare draaikolk van sterren en wolken ontstaat. Het bos krijgt een rode gloed door het verstrooide resterende licht uit de omgeving.

ARCHITECTUUR EN VERANDERING

Een gesprek met Daniel Libeskind

Tussen duurzaamheid en een esthetische beschouwing van architectuur ziet Daniel Libeskind geen belangenconflict. Integendeel – een grandioos gebouw is voor hem steeds mooi, oprecht en daardoor ook duurzaam.

Daniel Libeskind is dankzij zijn onmiskenbare gebouwen één van de meest vermaarde architecten ter wereld. Zijn oeuvre is gekenmerkt door een verhalende vormtaal. Ruimtes met een gedifferentieerd karakter, proporties, materialen en vooral ook het medium licht spelen in zijn gebouwen een beslissende rol. Tot zijn belangrijkste werken behoren voornamelijk bouwwerken voor kunst en cultuur, zoals het Joodse Museum in Berlijn, het Royal Ontario Museum in Toronto, het Denver Art Museum en het Imperial War Museum in Manchester. Bovendien werd veel aandacht geschonken aan zijn ontwerp voor de nieuwbouw van het vernielde World Trade Center in New York (Freedom Towers).

Wat zijn voor u de belangrijkste veranderingen in de architectuur van de afgelopen tien jaar?

Daniel Libeskind: Het belangrijkste is volgens mij, dat de architectuur vanuit zijn eigen sfeer weer terug is gekeerd naar de reële wereld. De mensen hebben ingezien, dat architectuur een centrale rol in hun leven speelt. Noem het, zoals je wilt: duurzaamheid, milieubewustheid - in ieder geval vind ik, dat het inzicht dat de architectuur een cultureel verschijnsel is en niet alleen een technisch aspect heeft, van beslissend belang is ten tijde van de overgang van de 20e naar de 21e eeuw. Architectuur is een bestanddeel van een zich ontwikkelende geschiedenis, die met het verleden samenhangt, met herinnering en met nieuwe ideeën. Het is een kunstvorm, die net als de film- en dichtkunst en de kunst in het algemeen te werk gaat.

Zijn er in de architectuur regels, die eeuwig geldig blijven?

Daniel Libeskind: Architectuur is net als alles wat duurzaam is – het berust op schoonheid en oprechtheid. Dat zijn werkelijk heel oude categorieën, die al sinds duizenden jaren overal ter wereld – en niet alleen in de westerse wereld – bestaan. Ik geloof, dat deze categorieën ook in de toekomst hun geldigheid blijven gelden, ondanks alle veranderingen, moderne trends en technologieën; ik ben ervan overtuigd, dat men architectuur in deze zin als een grote kunst moet zien. Natuurlijk zijn deze begrippen op zich niet eenvoudig te definiëren, wat vandaag mooi is, was twee dagen geleden misschien nog niet mooi. En toch gaat het om een norm, die absoluut is. Ik zou me ook niet met architectuur bezig houden, als ik van mening was dat het hierbij slechts om een tijdelijk verschijnsel zou gaan.

In hoeverre denkt u, dat architectuur de maatschappij beïnvloedt? Of wordt de architectuur eerder door de maatschappelijke veranderingen beïnvloed?

Daniel Libeskind: Allebei de factoren beïnvloeden elkaar wederzijds. Als men een gebouw in een stad opricht of als men een stad bouwt, brengt men verandering in het gedrag van de mensen; men brengt verandering in de manier, waarop de mensen hun eigen toekomst, hun eigen gevoelens van hoop en hun eigen dromen zien. Omgekeerd bepalen de maatschappelijke factoren, in zekere zin, wat noodzakelijk en geoorloofd is. Dat is nu net de ongelooflijke dimensie van de architectuur – dat ze uitermate politiek is. Met politiek bedoel ik niet, dat door de regering gecontroleerd wordt, maar het oud-Griekse begrip politeia – dat architectuur er voor de burgers en voor alle mensen is, dat iedereen een toegang tot deze kunst heeft. Architectuur is niet alleen een exclusieve of elitaire vorm van kunst. Architectuur is eigenlijk de kunst van de algemeenheid, omdat ze het meest in de openbaarheid staat. Terwijl een schrijver of een componist zijn oeuvre achter gesloten deuren creëert en er alleen maar op kan hopen dat hij ooit in de toekomst waargenomen zal worden, staat de architectuur daarentegen steeds in de publieke belangstelling. Want het fabriceren, het realiseren, het oprichten, het bouwen is al een publieke handeling.

Wat zal in de toekomst belangrijker zijn – de esthetiek zelf of de duurzaamheid? Zijn dit voor u twee tegenstrijdige aspecten?

Daniel Libeskind: Ik zie geen belangenconflict tussen duurzaamheid en esthetiek. Ik geloof dat deze dingen in het lopende debat veel te vaak van elkaar gescheiden worden, omdat veel mensen ertoe neigen om in de duurzaamheid alleen het technische aspect te zien. Ik geloof echter, dat grandioze, mooie en oprechte architectuur duurzaam is. Alles wat niet kunstmatig, niet onecht en niet voor het moment is, maar met een grote spirituele weerklank geschapen werd, is blijvend. Naar mijn mening is het duurzaamste aan de architectuur datgene, wat van betekenis is en in herinnering blijft – namelijk ook datgene, wat goed gebouwd en van lange duur is. Daarom is duurzaamheid veel meer dan een paar slimme trucs of uitgekiende technische snuffjes. Natuurlijk zijn deze dingen ook belangrijk. Uiteindelijk is het echter de architectuur zelf, die zo sterk moet zijn, dat ze in de hoofden en in het leven van de mensen aanwezig blijft, zodat men voor haar voortbestaan zorg draagt..

En het technische deel volgt dan?

Daniel Libeskind: Het technische deel heeft niets met esthetiek te maken, het vormt alleen het functionele aspect. Architectuur heeft ook functies, dragers en zuilen bijvoorbeeld hebben niet alleen esthetische, maar ook technische aspecten. Bij de duurzaamheid is het net zo. Men kan duurzaamheid niet interpreteren als een esthetisch criterium; als men het toch doet, leidt dit tot tamelijk banale resultaten.

Sommige architecten zijn van mening, dat er een discrepantie bestaat tussen een mooie en een technisch gezien duurzame architectuur.

Daniel Libeskind: Als men naar het verleden kijkt, dan ziet men dat grandioze gebouwen, zelfs Indiase of Chinese dorpen, volgens het principe van de duurzaamheid gebouwd werden, omdat tijdens het bouwen rekening werd gehouden met architectonische aspecten: bij de uitrichting van de gebouwen, het gebruik van de materialen, de functie ervan in de verschillende jaargetijden. Duurzaamheid is dus niets nieuws. Als men de antieke gebouwen bekijkt, dan wordt duidelijk dat de werkelijk grote architectuur alleen daarom al op het principe van de duurzaamheid berust, omdat het een plaats wil zijn om te leven. Het feit, dat de architectuur zich ooit van dit principe heeft afgekeerd, was het gevolg van ideologieën uit de tijd van de verlichting en was niet werkelijk gebaseerd op architectonische grondbeginselen.

“Naar mijn mening is het duurzaamste aan de architectuur datgene, wat van betekenis is en in herinnering blijft – namelijk ook datgene, wat goed gebouwd en van lange duur is.”

Opdrachtgever: Dornier Stiftung für Luft- und Raumfahrt, München/D
Architectuur: Allmann Sattler Wappner Architekten, München/D
Concept inhoud en tentoonstelling/scenografie: Atelier Brückner, Stuttgart/D
Lichtplanning: Belzner Holmes, Heidelberg/D, Planning elektrische aansluitingen:
Raible + Partner, Reutlingen/D, Lichtkunst: James Turrell, Planning: Torsten Braun, Limburg/D
Foto's: Florian Holzherr, Dieter Mayr (pag. 12 onder), Tekst: Sandra Hofmeister

DORNIER MUSEUM IN FRIEDRICHS- HAFEN

EEN PODIUM VOOR PIONIERS

“Ik wens dat het museum een trefpunt voor alle mensen wordt, die van het verleden willen leren en die op de kansen en opgaves van de toekomst gericht zijn.”

Silvius Dornier

Stralend entree: James Turrells lichtkunstwerk verandert de ingang van het museum in een afwisselend verlicht podium. De voorgevel van acrylglas reflecteert het gekleurde licht van de LED's, die op dynamische lichtscènes en -verlopen geprogrammeerd zijn.

Het nieuwe Dornier Museum in Friedrichshafen stelt de droom van het vliegen in belevingsvolle ruimtes tentoon, die de bezoekers met afwisselende lichtstemmingen meenemen naar de wereld van de pioniers.

De Dornier stichting had geen passendere manier kunnen vinden, om de ingang van het nieuwe museum in Friedrichshafen tot zijn recht te laten komen, dan dit lichtkunstwerk van de Amerikaanse kunstenaar en liefhebber van het vliegen, James Turrell: Lichtlijnen vormen samen met de gekleurde lichtkegels een indrukwekkende compositie, die de ingang van het museum in een stralende kunstinstallatie doen veranderen. Afzonderlijke lichtsequenties van verschillende intensiteit en kleuren wisselen elkaar in een geheim ritme af – een immaterieel scenario dat de toeschouwer fascineert en hem als het ware op een grote droom voorbereidt: de droom van het vliegen, gewichtloos en geheel los van de wetten van de zwaartekracht.

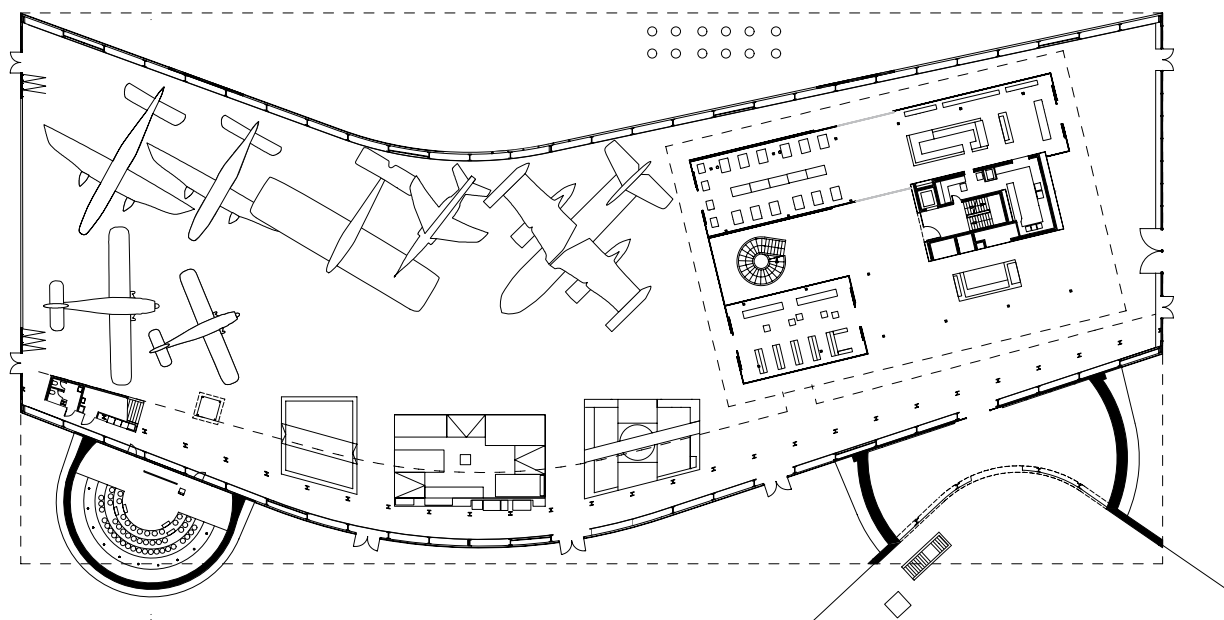
De LED technologie van de lichtkunst-voorgevel zorgt voor een grote diversiteit aan dynamische kleuren, die op basis van de drie RGB-kleuren en extra wit in totaal meer dan vier miljard kleur- en helderheidsvarianten biedt. Compacte spots, lichtlijnen en lichtpunten in de vloer verlichten het gebouw en laten elk gevoel van lichtheid zinnelijk ervaren - iets, waarvan ook de jonge Claude Dornier gedroomd moet hebben, toen hij zijn vroege luchtschepen construeerde. Het Dornier Museum presenteert de pionierprestaties van de legendarische vliegtuigingenieur in het teken van een verandering en dynamiek die in de lichtkunst-voorgevel zichtbaar wordt en die voor de hele geschiedenis van de luchtvaart geldt, van het prille begin tot aan de verovering van het luchtruim. "Ik wens dat het museum een trefpunt voor alle mensen wordt, die van het verleden willen leren en die op de kansen en opgaves van de toekomst gericht zijn", aldus Silvius Dornier, initiator van het museum en zoon van de in 1969 overleden beroemde ingenieur.

De rechtlijnige nieuwbouw, die de Münchener architecten Allmann Sattler Wappner als hangar geconcipeerd hebben, ligt aan de rand van de rolbaan van het vliegveld Friedrichshafen en laat veel daglicht door zijn transparante buitenhuid naar binnen stromen. Een heldere foyer met puntsgewijs verlichte gedeeltes, zoals de ticketbalie, heten de bezoekers welkom. Onder het verlaagde roosterplafond van de open ruimte zorgen lichtbanden en spots voor extra licht dat het daglicht zonodig versterkt of het helemaal vervangt. Met meer dan 200 afzonderlijk regelbare lichtsystemen – van de lichtvoorgevel tot aan de accentverlichting van de historische vliegtuigen – zijn in het Dornier Museum zo veel systemen toegepast, als in geen enkel ander architectuurproject ter wereld. De lichtstemmingen en -verlopen leveren een beslissende bijdrage, om de droom van het vliegen begrijpelijk te maken en nodigen de bezoekers uit, om mee te dromen.

Lichtbanden en spots zorgen zonodig voor extra kunstlicht op de historische vliegboot in de heldere hangar (boven). Een plattegrond van het Dornier Museum, schaal 1:750 (onder). De centrale ticketbalie wordt door laag hangende spots in het juiste licht gezet (links).

Blik in de toekomst: De galerij van het museum geeft een indruk van de onderzoeken die Dornier aangaande het heelal heeft gedaan (boven). De stukken van de tentoonstellingsbox op de eerste verdieping worden in vitrines en kijkkasten gepresenteerd en worden door nauwelijks zichtbare spots verlicht (onder).

De Amerikaanse lichtkunstenaar James Turrell in gesprek met Prof. Dr. Markus Brüderlin, directeur van het Kunstmuseum Wolfsburg, bij de opening van de lichtkunstinstallatie (rechts).

De tentoonstelling geeft op een oppervlakte van in totaal 5000 m² een overzicht van de geschiedenis van de luchtvaart en biedt hierbij menige verrassing. Dynamische lichtverlopen accentueren de tentoonstellingsarchitectuur van Atelier Brückner en zorgen voor afwisselende scenario's, waarin ook droge technische samenhangen emotioneel ervaarbaar worden. In de centrale Hall of Fame op de begane grond bereiden grote portretten van de vroege luchtvaartvisionairs, van Leonardo da Vinci tot de gebroeders Wright, de bezoekers op het thema voor. Afwisselend koud en warm licht komt uit het lichtbandsysteem aan het verlaagde roosterplafond en simuleert wolkentaferelen - geheel in de letterlijke zin van een hemelachtige sfeer. De museumbox op de eerste verdieping is als een vrij zwevende kubus in de hangar geplaatst. Grote glasvitrines, die als kijkkasten geconcepieerd zijn, vormen de afscheiding tussen de verschillende delen van de ruimte. Modelvliegtuigen, tekeningen en andere historische tentoongestelde stukken worden met lichtlijsten en doelgerichte LED spots verlicht, die vrijwel geen warmte ontwikkelen en die zo klein zijn, dat ze bijna niet opvallen. Met een druk op de knop gaat het licht in de kijkkast uit en de glazen achtergrond verandert in een scherm, waarop levende beelden uit de tijd van de pioniers te zien zijn. De lichtstudie van Belzner & Holmes heeft geen ramen nodig en structureert de tentoonstellingsruimtes van de museumbox in gedifferentieerde lichtere en donkerdere zones, die bij de rondgang voor afwisseling zorgen en die van verschillende tentoongestelde stukken echte highlights maken.

De bezoekers verlaten de museumbox via een donkere ruimtevaartruimte, die een uitzicht op het zonnestelsel suggereert en betreden de lichte galerij van de hangar door de space-lab module. Hieronder bevindt zich vervolgens het kernstuk van het museum – een grote hal met historische vliegtuigen, bijvoorbeeld de DO 31, het eerste vliegtuig dat verticaal kon starten en landen. “Mannen als mijn grootvader hadden een visie en hebben deze visie gevolgd” zegt Cornelius Dornier, projectleider van het museum en kleinzoon van Claude Dornier. De visies van de legendarische vliegtuigeningenieur, dit staat na de rondgang vast, zijn tot op de dag van vandaag een echte belevenis.

Lichtoplossing

Buiten het museum: Space Cannon voorgevelspots van het type Olympus RGB+W, LED-inbouwdownlight MAYA RGB

Ingang en verlichting van het afdak: HILIO RGB+W

Basisverlichting hangar: SLOTLIGHT Raster lichtlijnen, Simes FOCUS spots

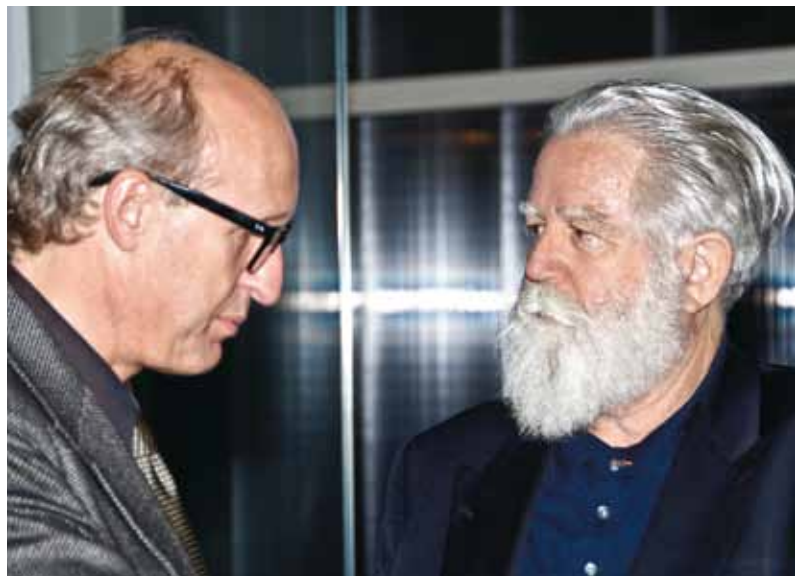
Accentverlichting hangar: Robe Scanner

Receptie, gastronomisch gedeelte, shop: VIVO spots, TECTON lichtbandsysteem

Tentoonstellingsbox: TECTON lichtlijsten, VIVO spots

Verlichting voor de tentoongestelde stukken in de vitrines: VITRALE spot I en

Zumtobel lichtlijsten MLL; ZE

EEN STRALEND GEBOUW MET PRACHTIGE KUNSTSCHATTEN

Het Museum voor Islamitische kunst straalt door architectuur en verlichting

Omdat het museum zich op een kunstmatig aangelegd eiland bevindt, dat rond 60 meter voor de oeverpromenade van Doha ligt en via een met palmen omzoomde oprijlaan bereikbaar is, wordt nog eens de nadruk gelegd op de vooraanstaande plaats die het als enig museum voor islamitische kunst inneemt. Het vrijwel raamloze, uit verschillende kubussen bestaande gebouw vormt door zijn lichtgevende voorgevel van Charmois kalksteen een al van veraf zichtbaar contrast met de azuurblauwe zee. Hoewel het gebouw van buiten eerder een strenge indruk maakt, verrast het zijn bezoekers van binnen door zijn geweldige openheid: "Als men wil dat de mensen komen en blijven, dan moet men zorgen voor veel ruimte en voor opwindende wegen door de vertrekken", beschrijft de befaamde architect Ieoh Ming Pei zijn

uniek museumconcept. Om de islamitische kunstschaten in de royale zalen en galerijen optimaal tot hun recht te laten komen, hebben de lichtplanners in samenwerking met Zumtobel in de Starflex spots een op maat gemaakte, speciale oplossing gevonden. Met een discreet design en een heel gerichte lichtbundel plaatsen bijna 2000 spots de islamitische artefacten in het juiste licht.

Architectuur: Ieoh Ming Pei, New York/US
 Interieurdesign: Wilmotte Associates SA, Paris/FR
 Lichtplanning: Isometrix, London/UK
 Lichtoplossing: Speciale oplossing Starflex: 100 W QT 12 spots voor stroomrails, 100 W QT 12 spots met innovatief, zwenkbaar systeem
 (Foto's: Museum of Islamic Art, Doha)

TOEKOMSTVISIE IN DE NIEUWE HOOFDVESTIGING VAN SAGIA

De eerste geplande stad van Saoedi-Arabië wordt gebouwd

De nieuwe hoofdstad van de Saudi Arabian General Investment Authority, in het kort SAGIA, blinkt uit door zijn toekomstgerichte design en allernieuwste technologieën. De heldere architectonische vormen worden gecombineerd door hoogwaardige materialen en homogene lichtlijnen. Dit samenspel van alle componenten verleent een tijdloos, bijna futuristisch karakter aan het bouwwerk. Het administratiegebouw wijst de weg naar het grote project van Saoedi-Arabië, dat zich momenteel ten noorden van Jeddah in de eerste bouwfase bevindt en door SAGIA wordt geleid: King Abdullah Economic City, een geplande stad voor twee miljoen inwoners, midden in de woestijn. Gepland zijn een haven, nieuwe industriecomplexen, uitgebreide woonwijken en enkele wolkenkrabbers. Met een totaal van zes van zulke steden wil Saoedi-Arabië in de toekomst één van de landen worden die het beste in staat zijn om te concurreren. Saoedi-Arabië is van plan om nog meer van zulke stadsprojecten te realiseren, om zich zo op economisch gebied tot een attractieve investeringslocatie te ontwikkelen.

Opdrachtgever: SAGIA, Riyadh/SA
 Architectuur: Hosam Alabdulkarim Architectural & Engineering Consultants, Jeddah/SA
 Lichtplanner: Riad Saraiji, Al Ain/AE
 Zumtobel partner: Arabian Sounds & Lights Co., Jeddah/SA
 Lichtoplossing: Tetris gewelfverlichting, Panos Q – vierkante Downlights, Slotlight inbouwarmaturen, 2Light Mini Downlights, Cardan-Spirit plafondinbouwlampen, Cielos – modulair lichtstelsel (Foto: SAGIA)

GROEN KANTOOR IN BOEDAPEST

GSM exploitant zet maatstaven in gebouwentechniek

Het gebouw van het mobiele telefoonbedrijf Pannon GSM behoort tot een van de modernste gebouwen van Boedapest en vertegenwoordigt een stijl die in Hongarije tot nog toe weinig bekend is. De nieuwe centrale is het trefpunt voor circa 1500 medewerkers. In grote kantoorruimtes wordt aan de medewerkers, die ook vaak onderweg zijn, een moderne, vriendelijke werksfeer geboden – geheel volgens de principes van het Noorse moederconcern Telenor. Deze mobiliteit en samenwerking wordt verkregen door een Shared Desk System, waarbij door een flexibele keuze van de werkplek

steeds die medewerkers van een werkplek gebruik maken, die net op kantoor aanwezig zijn. Door de individueel regelbare staande lampen met aanwezigheidssensor is een op de werkplek georiënteerde aanpassing steeds mogelijk en kan de plaatsing van de tafels ook steeds gewijzigd worden. Er zijn in totaal 50 vergaderruimtes, waarvan elke ruimte voorzien is van projectiemogelijkheden. Zo kunnen meer dan 400 personen tegelijkertijd aan vergaderingen of conferenties deelnemen.

Opdrachtgever: Pannon GSM, Budapest/HU
Architectuur: Gábor Zoboki / Zoboki, Demeter és Társaik Építész Iroda, Budapest/HU
Lichtplanning: Gábor Kun / Hungaroproject Kft, Budapest/HU
Lichtoplossing: 700 staande lampen LightFields met Sense Control
(Foto's: Janos Philip)

LAPIS LAZULI EN WIT MARMER

Gebouw van de Louis Dreyfus Groep krijgt nieuwe ontvangsthall

De gerenoveerde ontvangsthall van het blauwe gebouw aan de 87 Avenue de la Grande Armée in Parijs valt op door het minimalistische design en de hoogwaardige materialen. Vooral de vloer van glanzende Lapis lazuli draagt bij tot de sobere elegantie van de ruimte. Tegelijkertijd herinnert de kleur van de stenen aan het blauw van de oorspronkelijke glazen voorgevel. Een aangenaam contrast vormen de met Thassos-marmer beklede wanden en zuilen. Het stralende wit en de fijne aders van het marmer gaan heel goed samen met het diepblauw van de Lapis lazuli.

Het hoogtepunt van deze unieke impressie is het 200 m² grote plafond. In twee kleuren uitgevoerde neonlampen zorgen voor een homogene verlichting van de hal en creëren een zwevende lichtheid. Via een lichtmanagementsysteem worden lichtstemmingen geprogrammeerd, die aan het natuurlijke daglicht aangepast zijn.

Architectuur: Agence Grenot, Parijs/F
Interieurdesign: Bernard Grenot, Parijs/F
Planning elektrische aansluitingen: SDEL GTIE, Parijs/F
Lichtoplossing: Cielos, Active Light, Luxmate Professional
(Foto: Hervé Abbadie)

De meervoudig bekroonde verbouwing van het lichtforum in Dornbirn werd in samenwerking met de architecte Aysil Sari ontwikkeld. De fascinatie van het licht komt hier in al zijn facetten naar voren (Foto: Günter Laznia).

GLOBAL REGIONAAL

Als eerste onderneming van de verlichtingsindustrie ontwikkelde Zumtobel al in de jaren 1980 de op het gebruik gerichte presentatie van armaturen in kubussen, omdat de werking van licht zich zo bijzonder indrukwekkend laat presenteren. Gebaseerd op dit concept ontstond in 1996 het eerste lichtforum in Wenen. Hiermee heeft de onderneming de eerste stap in de ontwikkeling van armaturen-producent naar professionele specialist voor lichtoplossingen gezet en sindsdien consequent verder uitgebouwd. Overeenkomstig de visie, de passie voor het licht door te geven, worden daar belevingswerelden van licht gecreëerd, die de hele vormgevende kracht van dit veelzijdige materiaal weergeven. Deel van het basisconcept is, om samen met gerenommeerde architecten plaatsen te scheppen, die ingaan op de lokale omstandigheden, maar hierbij ook de verbinding met de centrale doelstelling duidelijk maken. Zo draagt het lichtforum Wenen het handschrift van Hans Hollein, de vormgeving van het lichtcentrum in Berlijn lag in handen van de architecten Sauerbruch Hutton, in het lichtforum Lemgo waren Bolles + Wilson architecten verantwoordelijk voor de planning.

Intussen presenteert Zumtobel in drie lichtforums en vijftien lichtcentra die over de hele wereld verdeeld zijn, het licht in een kwaliteit en veelzijdigheid die ver boven de productweergave uitgaat. Een verdere belangrijke functie van licht-communicatiecentra is het onderhouden en uitbreiden van de klantenrelaties door eersteklas architectuurmanifestaties. Maar ook het werken en de ontmoetingen zelf in de lichtcentra moeten aan klanten en medewerkers duidelijk maken, wat de lichtfilosofie van Zumtobel is: Eerst komt het gebruik, daarna het product.

Herbert Resch in gesprek met Jozef Slaets, directeur van Zumtobel Benelux, en met de marketing director Jan de Stoops (boven, foto: Toon Grobet). Het onlangs verbouwde lichtcentrum in Zürich/CH (onder, Foto: Günter Laznia).

Herbert Resch, Director Marketing Communication Zumtobel, heeft van begin af aan een toonaangevende rol gespeeld in de ontwikkeling en uitbreiding van de lichtforums en lichtcentra. Ook de meervoudig bekroonde verbouwing van het lichtforum bij de hoofdvestiging van het concern in Dornbirn, Oostenrijk, draagt samen met de architecte Aysil Sari de handtekening van deze creatieve netwerker.

Bestanddeel van het basisconcept is, om samen met gerenommeerde architecten plaatsen te scheppen, die ook op de lokale omstandigheden ingaan. Zo draagt het lichtforum Wenen het handschrift van Hans Hollein (Foto: Pez Hejduk).

Hoe is het concept voor de op het gebruik gerichte presentatie van de producten ontstaan?

Herbert Resch: Met licht belevingswerelden creëren – dat is ons streven. Aan de klanten het praktisch gebruik van de nieuwste innovaties en technologieën laten zien, hen de fascinatie van het licht laten beleven, dat is authentiekter dan dit virtueel te willen weergeven. De emotionaliteit, de dimensies van het licht, met name ook van de nieuwe LED technologieën, kunnen zo heel intensief beleefd worden. Wij willen niet alleen fascineren met onze lichtoplossingen, ook de lichtcentra moeten architectonisch vooraanstaand zijn – voor klanten en medewerkers als inspiratie dienen. Hierbij is de architectuur geen doel op zich, maar maakt deel uit van onze Corporate Architecture. Zo keert onze kubische presentatie ook in andere activiteiten terug – op beurzen, highlight shows en andere klantspecifieke evenementen.

Hoe zijn de lichtcentra in de laatste jaren veranderd?

Hoe snel kunt u technologische innovaties ook hier aan de klanten doorgeven?

Herbert Resch: De lichtcentra zijn aan constante veranderingen onderworpen, ze groeien met ons mee en ontwikkelen zich. Zo hebben wij in het begin witte kubussen gebruikt, maar hebben ze nu met veel durf, meer kleur en een nieuwe materialiteit aan de trend van de nieuwe tijd aangepast. Nog een verandering is de steeds duidelijkere reducering van de fysieke aanwezigheid van de armaturen. De ruimtes bestaan voortaan vooral uit licht, niet uit armaturen. Met name de nieuwe LED technologie in combinatie met een modern lichtmanagement biedt hier in de toekomst een enorme verscheidenheid aan design. Hiervoor zijn ook nieuwe middelen van vormgeving vereist, om de lichteffecten zichtbaar te maken. De nieuwe mogelijkheden die de architecten en planners met deze armaturen en sturingen krijgen, willen wij overtuigend weergeven – dat betekent een permanente aanpassing, constant bezig zijn. Net als in onze projecten gaan wij tot het uiterste van datgene wat realiseerbaar is, om zo nieuwe maatstaven te zetten. Door de modulaire opbouw van onze lichtcentra lukt ons dit heel goed.

De lichtforums en lichtcentra als expositie-, trainings- en experimenteerruimtes. Betekent dat, dat u centra met een goed design en technische competentie creëert?

Herbert Resch: Voor ons is het experimenteren met licht heel belangrijk. Dit maakt onze klanten én onze medewerkers even enthousiast. Met ons netwerk van architecten en lichtplanners ontwikkelen wij spannende speciale armaturen en projectoplossingen, die wij in onze licht-communicatiecentra testen, met onze partners discussiëren en verder ontwikkelen. Zo blijven deze centra zelf dynamische complexen, die zich voortdurend vernieuwen. Een ander belangrijk aspect is de uitwisseling van ideeën over de grenzen heen. Uit een speciale armatuur ontstaat op deze manier dus door een eventuele modificatie en verdere ontwikkeling vaak een in serie geproduceerde armatuur.

Een ander perspectief in ons netwerk zijn de thematisch georiënteerde tentoonstellingen, die wij met gerenommeerde architecten als Stefan Behnisch, David Chipperfield, Daniel Libeskind of Delugan Meissl organiseren. Deze hoogwaardige manifestaties vinden, verdeeld over de hele wereld, in onze lichtcentra en lichtforums plaats. De lichtpresentatie krijgt een nieuw en hoger niveau, de uitwisseling met onze partners krijgt een hele nieuwe dimensie.

1

2

3

De hoogwaardige manifestaties in de nieuw ontworpen lichtforums en lichtcentra werden bezocht door gerenommeerde gasten uit de architectuur- en designwereld: Jürg Zumtobel in gesprek met Piero Castiglioni (1). Olafur Eliasson tijdens de opening van het lichtforum in Dornbirn (2). Roman Delugan tijdens de toespraak naar aanleiding van de tentoonstelling in het lichtforum Dornbirn (3). Andreas Ludwig, CEO van de Zumtobel Group met Matteo en Susanne Thun en met Karin Zumtobel in het pas heropende lichtcentrum Milaan (4). Kjetil Thorsen van het architectuurbureau Snohetta AS (5). David Chipperfield met Deyan Sudjic van het designmuseum London bij de opening van de Chipperfield tentoonstelling (6). Tilla Theus met James Turrell (7). Stefan Behnisch tijdens zijn openingslezing ter gelegenheid van de tentoonstelling in de showroom New York (8). (Foto's: Zumtobel)

4

5

6

7

8

“In de inspirerende, open sfeer van de licht-ontmoetingscentra versterken wij het experimentele karakter en scheppen zo een basis voor toekomstige ontwikkelingen.”

“Met name de continuïteit van de veranderingen is belangrijk voor de hoge attractiviteit van onze lichtcentra.”

Herbert Resch heeft een beslissende invloed gehad op de ontwikkeling en vormgeving van de lichtcentra en -forums (boven in het lichtcentrum Puurs, foto: Toon Grobet). Zichten op en in het lichtcentrum van Milaan. Vooral LED oplossingen worden in de nieuw ontworpen centra gepresenteerd (onder, Foto: Santi Caleca).

Openbare communicatiecentra te ontwikkelen betekent ook, nog persoonlijker met de klanten in contact te treden. Wie zijn de bezoekers en voor wie zijn de centra bedoeld?

Herbert Resch: Ons hele klantenspectrum, van investeerder, architect, lichtplanner, elektroplanner tot installateur, zijn in de lichtforums en lichtcentra te herkennen. Elk jaar worden deze plaatsen door 20 000 klanten bezocht. Bovendien organiseren wij speciale evenementen zoals seminaries voor bijzondere toepassingsgebieden of speciale installatiewerkshops. De lichtcentra zijn open plaatsen, die ook als ontmoetingscentrum voor onze medewerkers uit de verschillende afdelingen moeten fungeren. Hiermee willen wij steeds weer duidelijk maken, dat de klanttevredenheid in het middelpunt van onze activiteiten staat en dat iedereen er door zijn eigen werk aan bijdraagt. Zo wordt elk werkgebied in een directe verhouding tot de klant gebracht en wordt de aandacht nog meer op de klant geconcentreerd.

Innovatieve producten in een hoge kwaliteit ontwikkelen is één aspect. Hoe belangrijk is voor Zumtobel de directe uitwisseling met architecten, planners en installateurs?

Herbert Resch: De directe en permanente uitwisseling met onze klanten is voor ons een enorme verrijking en geeft ons steeds weer impulsen voor productaanpassingen of nieuwe oplossingen. In de inspirerende, open sfeer van de licht-ontmoetingscentra versterken wij het experimentele karakter en scheppen zo een basis voor toekomstige ontwikkelingen. Dit gebeurt met al onze zakenpartners op verschillende niveaus. Zo staat voor de architecten de vormgevende kracht van armaturen op de voorgrond, de elektro-installateurs geven ons een feedback aangaande de hantering en montage van producten.

Heeft de momenteel moeilijke economische situatie invloed op de verdere ontwikkeling en investeringen van de lichtforums en lichtcentra?

Herbert Resch: Met name de continuïteit van de veranderingen is belangrijk voor de hoge attractiviteit van onze lichtcentra. Om deze reden willen wij ons niet door crisistijden laten beïnvloeden. Integendeel, juist in deze economisch gespannen sfeer vind ik het belangrijk, om aan de klanten en ook aan onze medewerkers te laten zien, dat wij onze doelen consequent verder nastreven en dat wij onze passie voor het licht werkelijk leven. In het voorjaar werden de lichtcentra in Milaan en Zürich opnieuw ingericht, in juli hebben wij het lichtforum in Wenen compleet verbouwd. En pas geleden werd het lichtcentrum in de Belgische stad Puurs geopend. Het enthousiasme van de medewerkers om klanten door deze nieuwe, pas gecreëerde omgeving te leiden, is werkelijk indrukwekkend en is een bevestiging van onze strategie.

Zoals hier in het lichtcentrum Puurs/B worden er met individuele armaturen in de kubussen verschillende thematische zwaartepunten gepresenteerd. Aanvankelijk werd alles in het wit geprojecteerd, ondertussen werd er ook meer kleur gebruikt.

Opdrachtgever: Seat Pagine Gialle, Turijn/I
Architectuur en Interior Design: Studio Iosa Ghini, Bologna/I
Uitvoerende architecten: ALFA Architettura, Arluno/I
Planning elektrische aansluitingen: Flu.Project Studio Associato, Perugia/I
Foto's: Jürgen Eheim, Tekst: Norman Kietzmann

SEAT PAGINE GIALLE KANTO- REN IN TURIJN

SIERLIJK KANTOORLAND- SCHAP

Vloeiende ruimtes en zachte rondingen vormen het futuristische interieur van de kantoren van de Italiaanse 'Gouden Gids', dat zich op de dynamiek van architectuur en licht richt.

Gebogen plafondelementen met geometrische lichtvelden zetten de vormtaal van de futuristische architectuur voort – een ongewoon kleurrijke ambiance voor het alledaagse kantoorwerk.

De gang kronkelt zich in zachte bochten langs de kantoor- en vergaderruimtes. Indirect licht verlicht het verlaagde plafond, zet de beweging van de architectuur voort en wordt een ruimtelijke oriënteringslijn.

Al bij de ingang van de nieuwe centrale van Seat Pagine Gialle wordt duidelijk, dat de bezoekers iets anders mogen verwachten dan de buitenkant van het gebouw doet vermoeden: Net als een ruimteschip glijdt het glazen portaal met zijn futuristisch, afgerond afdak de stoep op. De transparante sluis vormt de verbinding tussen de historische voorgevel van het industrie-monument en de moderne kantoorwereld binnen in het gebouw, waarbij het verleden en het heden één eenheid worden. In de foyer breiden organisch gevormde plafondpanelen zich uit en vormen een buitengewone ambiance, die weinig met de gebruikelijke sfeer in een kantoor van doen heeft. “Functionele werkruimtes, die tegelijkertijd voldoen aan de eisen van welbehagen en van comfort” – zo vat Massimo Iosa Ghini zijn ontwerp voor de binnenaafwerking samen. Deze uit Bologna afkomstige architect schijnt er duidelijk plezier in gehad te hebben om voor de nuchtere, zakelijke ruimtes van de vroegere spoorwegfabriek een buitengewoon luchtig en informeel interieur te ontwerpen.

Wat de 1200 medewerkers van het vroegere staatsbedrijf vooral wilden, voordat ze gingen verhuizen, was meer licht. Waren de vroegere kantoren in het centrum van Turijn eerder donkere, mufte en nauwe kamers – nu, op de nieuwe locatie, zijn het vloeiende ruimtes in glinsterende, stralende kleuren, die door de geraffineerde geleiding van het licht nog meer geaccentueerd worden. Iosa Ghini heeft donkere hoeken en afgescheiden gedeeltes helemaal weggelaten. In plaats daarvan heeft hij een harmonisch ruimtecontinuüm ontworpen, dat in kronkelende lijnen door de etages loopt en met zijn zachte welvingen een uitgestrekte ruimte suggereert, die niet op de eerste blik zichtbaar is. Lichtbanden onder de verlaagde plafonds zorgen voor een aangenaam indirect licht, dat de geleiding van het licht op de gangen accentueert en zelf een stralend leidmotief van een speels en futuristisch kantoorlandschap wordt. De donkerdere zones van de wijdvertakte gang worden door ingebouwde lichtvelden verlicht die bijna onzichtbaar in vrij zwevende plafondpanelen aangebracht zijn en die de ruimte als het ware als heldere hemellichamen laten stralen.

Bochten en welvingen zijn ook terug te vinden in de gebogen glaswanden die de afscheiding vormen van afzonderlijke kantoorruimtes aan weerszijden van de gang en die tegelijkertijd veel licht doorlaten en gelegenheid tot doorkijk bieden. Om desondanks een privé sfeer te scheppen, liet Iosa Ghini de kamerhoge glazen panelen met satellietfoto's van het historische Turijn bedrukken. De stad en haar geschiedenis vormen zo een scheidend en tegelijk verbindend element dat de architectonische dynamiek en evenmin de natuurlijke en kunstmatige verlichting niet onderbreekt. De in gele en oranje kleurtinten geschilderde wanden – de tinten die samen met de kleur blauw bij Seat-CI horen – zijn bepalend voor de sfeer die op de werkplek heerst. Uit de puristische, vlakke pendelarmaturen valt direct licht op de bureaus en tevens is het licht indirect op het plafond gericht. Door deze geleiding van het licht worden enerzijds de heldere kleuren van het kantoor geaccentueerd en is het anderzijds mogelijk om schaduwvrij

aan het beeldscherm te werken. Passend bij het zelfbesef van de onderneming, gaat het eigen restaurant van de firma de gebruikelijke standaard veruit te boven en lijkt eerder op een trendy eetzaak dan op een kantine. Ook hier zijn geen rechte hoeken te zien. Verticale houten panelen met onregelmatige contouren verdelen de in wit gehouden ruimte en verlenen deze een zintuigprikkelend karakter. Spotlights in een opvallend sculpturaal design verhogen dit effect en zorgen bovendien voor een ontspannen sfeer. Omdat de lampen van de Solar II-spots, die Iosa Ghini zelf heeft ontworpen, expressief van vorm zijn en zachte lijnen vertonen, passen ze ook in de gangen en in het centrale auditorium uitstekend bij het futuristische interieur. Het licht in de vergaderzaal, die voor 100 personen is ontworpen, kan - al naargelang de vereisten - voor conferenties, presentaties en andere evenementen in een neutraal witte of in een gekleurde, bijna lounge-achtige sfeer worden gehouden.

Lichtoplossing

Werkplekken: VAERO met LUXMATE PROFESSIONAL lichtsturing

Gangen: ZE speciaal voor indirect licht, SOLAR II spots, LIGHT FIELDS inbouwarmaturen

Pauzezones: SLOTLIGHT I lichtlijnen

Restaurant en auditorium: Solar II spots

Manica-gebouw: Solar II spots en LIGHT FIELDS inbouwarmaturen

De organische vormen in het auditorium weerspiegelen de expressieve vormgeving van de spots (links). Vlakke armaturen in een puristisch design verlichten de werkplekken in de kantoorruimtes (onder).

Met uitzicht op de horizon: Gelegen op het zuidelijkste punt van het Noordzee-eiland Sylt, vormt de architectuur van het hotel Budersand Golf & Spa hier één geheel met de natuur en de indrukwekkende lichtstemmingen die de natuur biedt.

Opdrachtgever: Südern GmbH, Darmstadt/D
Architectuur: dko Architekten, Patrik Dierks, Berlijn/D
Binnenhuisarchitectuur: Studio Jan Wichers, Hamburg/D
Lichtplanning: Hamburg Design, Harry Mayer, Hamburg/D
Foto's: Andrea Flak, Jana Ebert (pag. 26–28), Tekst: Hildegard Wänger

HOTEL BUDERSAND GOLF & SPA IN HÖRNUM

OGENBLIKKEN VAN LICHT

Het is het licht – het licht, dat dit eiland zo onvergetelijk maakt. Een onbeschrijflijk zacht, helder stralend licht. En het is ook de schoonheid van de natuur, die hier, op het meest zuidelijke punt van Sylt, in een vrijwel ongerepte staat verkeert. In het onlangs geopende 5-sterren Superior Hotel Budersand Golf & Spa in Hörnum worden licht en natuur geïntegreerd in een opmerkelijke architectuur.

Een uitgebreid landschapsterras vormt de verbinding tussen het hotelcomplex en het onlangs aangelegde golfterrein. De kamers en de suites zijn om vier van groen voorziene binnenhofjes gegroepeerd, die ook in de foyer voor extra daglicht zorgen.

Helemaal in het zuiden van het Noord-Friese eiland, waar naar verluidt ooit heksen dansten en de geesten van vroegere schipbreukelingen rondwaarden, ligt de grote duin Budersand Berg. Deze duin verleent niet alleen zijn naam aan het pas geopende Budersand Hotel Golf & Spa, maar schijnt ook het natuurlijke model te zijn voor het in mei 2009 voltooide gebouw. Het uit 4 huizen bestaande ensemble voegt zich net als een zandformatie zacht in het landschap. De verschillende hoogtes van de huizen, de inhammen en binnentuintjes drukken hun stempel op het gebouwencomplex en zorgen voor een afwisselende, interessante aanblik. Terwijl een uitgebreid landschapsterras de overgang naar het eveneens net aangelegde golfterrein vormt, zijn de gastronomie, banktruimtes en het meer dan 1 000 m² grote Spa-gedeelte om de imposante hotelfoyer heen gegroepeerd. Vier van groen voorziene binnentuintjes zorgen voor extra daglicht in het bereik van de ingang en maken verticale verbindingen met de bovenste verdiepingen mogelijk. 79 kamers en suites met een oppervlakte tussen de 21 en 65 m² zijn over vier afzonderlijke huizen met twee tot drie verdiepingen verdeeld, die via bruggen met elkaar verbonden zijn en een spectaculair uitzicht op de zee, de duinen of de haven hebben. Aan de voorgevel bevinden zich lamellen van Noord-Amerikaans Red Cedar Wood (rood cederhout) die niet alleen zeer esthetisch zijn, maar tevens als bescherming tegen de zon en als omranding van de balkons dienen. Het hout dat zilverachtig in het zonlicht schittert, omhult het gebouw en laat het net als een kameleon afwisselend in de bleekblauwe kleur van het water of in de zacht gouden kleur van de duinen glanzen.

De architect Patrik Dierks van het Berlijnse architectenkantoor dko Architekten werd bij zijn ontwerp gestimuleerd door het ontzag voor deze plek en door de oorspronkelijkheid van de natuur. “Hier is de context tussen architectuur en bouwplek bijzonder belangrijk”, verklaart Dierks. “De beleving van pregnantie en uniekheid komt voor de hotelgast tot uiting in de samentelling van ruw landschap en comfort op het hoogste niveau.” Wat op het eerste gezicht een grove tegenstelling lijkt, wordt in het Budersand Hotel tot een indrukwekkende compositie die één geheel vormt. Heldere vormen en structuren in een spannend samenspel met de constant veranderende omgeving die door de talrijke panoramavensters steeds present is.

Comfort op het hoogste niveau: De foyer van het hotel is als een door licht overspoelde ruimte naar het landschap toe geopend (boven). Heldere vormen en edele materialen karakteriseren ook de sfeer in het ruime Spa-gedeelte met het fantastische uitzicht op de duinen (onder).

De natuur maakt deel uit van de encenering en is tegelijk ook de maatstaf waaraan het Buder-sand Hotel zich moet meten. Jan Wichers, die verantwoordelijk is voor de hele interieurarchitectuur van het hotel, heeft deze opgave, deze maatstaf, heel serieus genomen. Hoewel hij al sinds meer dan 40 jaar interieurs creëert, bracht de natuur hem op welkome ideeën. Vrijwel alle kleuren, materialen en vormen zijn in de directe omgeving terug te vinden en scheppen zo een harmonieuze verbinding tussen gebouw en natuur. Zo is het ook geen hoogglanzend marmer, waar de gast in zijn kamer op loopt, maar prachtige, haptisch aandoende eiken planken, die de reflexzones stimuleren. Vrijstaande badkuipen, gevlochten bedden, geweven gordijnen, sobere houten en leren meubels – interieurarchitectuur zonder franje noemt Jan Wichers zijn creaties. Deze eenvoud is het, die de architect fascineert en hij is ervan overtuigd dat ze de gasten tot dromen aanzet. Meubels, armaturen, stoffen en materialen nemen de natuurlijke attributen weer op. Malse groene weides, diepblauw water, goudachtig glanzende duinen en natuurlijk steeds weer het licht waarvan men niet genoeg kan krijgen.

Dit buitengewone licht van buiten naar binnen te brengen, was de opgave van de lichtstudie van Harry Mayer. Met zijn reductie tot het wezenlijke heeft Jan Wichers de basis geschapen voor het harmonieuze samenspel van natuur en ruimtebeleving. Nu ging het erom dit samen-

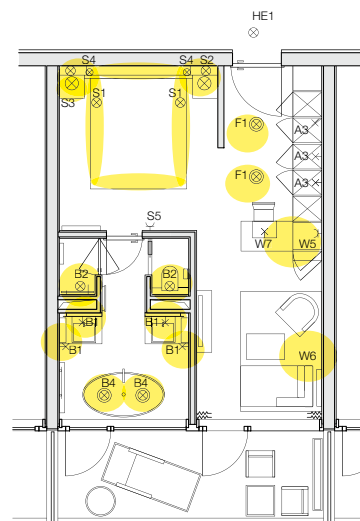

spel te verlichten en tot zijn recht te laten komen. „Dat was geen gemakkelijke opgave“, herinnert Harry Mayer zich, „want tenslotte wil geen enkele gast zich door de een of andere bedieningshandleiding heen worstelen of constant armaturen aan- en uitschakelen. En toch moet het licht voldoen en de juiste accenten plaatsen.“ In de openbare zones, het restaurant, de bibliotheek en het SPA-gedeelte zorgt het lichtmanagementsysteem Litenet-Flexis voor een perfecte verlichting. Lichtsensoren berekenen de benodigde lichthoeveelheid en sturen de aangesloten armaturen aan. Ook de noodverlichting Onlite CPS van Zumtobel is zo geïntegreerd. Voor de kamers en suites vond Harry Mayer de oplossing in de ZBOX. Op de markante plaatsen – aan het bureau, naast het bed, aan de wastafels – zorgen sobere vierhoekige kastjes, zogenaamde Circle Control Points, voor de perfecte verlichting. De gast hoeft enkel op een van de symbooltoetsen te drukken om een voorgeprogrammeerde lichtstemming op te roepen. De ZBOX tovert dan het optimale licht om zich op te maken, televisie te kijken, te lezen, een bad te nemen of uit te rusten. Zelfs voor een glas rode wijn op het balkon kan gewoon door een druk op de knop een zacht licht geactiveerd worden. Luxe betekent immers ook, dat men nergens naar om hoeft te kijken, ook niet naar het licht.

Lichtoplossing

Openbare zones: Lichtmanagementsysteem LITENET FLEXIS,
noodverlichtingssysteem ONLITE CPS,
Hotelkamers: ZBOX lichtsturing

Voor elke stemming het juiste licht: In de kamers en suites zorgen Circle Control Points op markante plaatsen voor een passende verlichting bij elke gelegenheid. De gasten kunnen tijdens het lezen, opmaken of uitrusten geheel op de hiervoor geprogrammeerde lichtstemming bouwen.

Opdrachtgever: Royal Northern College Of Music, Manchester/UK
Architectuur: MBLA Architects + Urbanists, Manchester/UK
Planning elektrische aansluitingen: Gifford and Partners, Manchester/UK
Foto's: Daniel Hopkins, Tekst: Kerstin Schitthelm

ROYAL NORTHERN COLLEGE OF MUSIC, MANCHESTER

BLIKVANGER VOOR DE MUZIEK

Op de begane grond dient de akoestische buffer tegelijkertijd als blikvanger, om de activiteiten van het college te tonen (links). Het kubistische gebouw is voorzien van veel ramen, die de betrokkenheid met de omgeving versterken (rechts).

De markante nieuwbouw van het Royal Northern College of Music in de binnenstad van Manchester valt op. In elkaar geplaatste kubussen, grote heldere stenen in combinatie met veel glas tonen een monumentale geometrie, die een schijnbare tegenspraak vormt ten opzichte van de bestemming van het gebouw – de lichtheid van de muziek.

Licht voor onderwijsinstellingen moet aan heel bijzondere eisen voldoen. De architectuur en vormgeving van de ruimtes dragen er in belangrijke mate toe bij dat er op de verschillende gebruiksmogelijkheden kan worden ingegaan. Architectuur en licht, zien en leren hangen hierbij nauw samen. Daglicht dat niet verblindt, vriendelijke kleuren, ergonomische meubels en flexibele lichtoplossingen helpen erbij, belevingsruimtes te creëren die tot gemotiveerd leren aanzetten. Met name de zinvolle combinatie van dag- en kunstlicht door intelligente besturingssystemen maakt individuele oplossingen en tegelijkertijd een efficiënte omgang met hulpmiddelen mogelijk. Dit concept werd briljant gerealiseerd bij de uitbreiding van het RNCM.

In de repetitieruimtes is voor het lezen van de partituren vooral licht nodig, dat niet verblindt. Bovendien mogen de armaturen geen componenten bevatten, die door het geluid van de instrumenten te zeer trillen. Hiervoor zijn de Lightfields inbouwarmaturen geschikt (boven en onder).

In de zalen met dubbele kamerhoogte valt veel daglicht. Als dit niet volstaat, wordt via een lichtmanagementsysteem kunstmatig licht toegevoegd (rechts).

Het Royal College behoort tot de meest gerenommeerde muzikale onderwijsinstellingen van Europa. De al lang noodzakelijk geworden uitbreiding van het gebouw moet volstaan met een zeer beperkte oppervlakte aan de Oxford Street. Ondanks deze geringe beschikbare oppervlakte kon de begane grond optimaal benut worden, door een akoestische buffer tegen het verkeerslawaai in te bouwen, die tegelijkertijd als blikvanger voor het college dient, omdat de activiteiten van het college daardoor gepresenteerd worden. Extra aandacht wordt gewekt door de verlichting met Downlights, die van kleur veranderen en die de ruimte in een stralende box met spectaculaire kleurwisselingen omtoveren en zo de interesse van de voorbijgangers wekken. Binnen in deze box wordt de verlichting aangevuld door een decent aangebracht lichtkanaalsysteem met vier verschillende lichtelementen – spot, downlight, langwerpig fluorescëntielamp en wallwasher.

Grote ramen en lichtkoepels in vrijwel alle ruimtes laten het daglicht overvloedig binnenstromen en zorgen steeds weer voor een nieuwe sfeer. Alleen bij onvoldoende daglicht worden de ruimtes via een lichtmanagementsysteem bovendien van kunstmatige verlichting voorzien. Volgens Craig Jackson van Gifford and Partners, de technisch adviseur die verantwoordelijk was voor de lichtspecificaties, was het een bijzondere uitdaging om de juiste verlichting voor een akoestische veeleisende omgeving te vinden. “De armaturen moeten stabiel zijn en geen componenten hebben die door het geluid van de instrumenten te zeer trillen,” verklaart Jackson. “Een verlaagd plafond kwam hier niet in aanmerking, omdat de armaturen door het geluid zouden gaan bewegen. Wij moesten het design ook afstemmen op het cassettenplafond dat voor de akoestiek noodzakelijk is.” Er werden meer dan 100 Lightfields inbouwarmaturen voor deze ruimtes gekozen. Dankzij hun speciale micro-pyramide-uiteerlijk leveren ze een uiterst gelijkmatig licht dat niet verblindt.

Lichtoplossing

CLARIS II pendelarmaturen, PANOS Downlights, LIGHTFIELDS inbouwarmaturen, 2LIGHT Downlights, LIGHTTOOLS lichtsysteem, lichtmanagement LUXMATE EMOTION

Lichtjaren vooruit

Colin Fournier over Chronobiologie en paradigmaverschuiving in de architectuur

Foto: Peter Ginter/Science Faction/Corbis

Om zich tijdens hun lange afstandsvluchten te kunnen oriënteren, letten trekvogels er constant op, wat de positie van de zon is en hoe hoog ze boven de horizon staat. Om te overleven zijn ook wij afhankelijk van ons vermogen om aan centrale, geofysische processen onderhevig te zijn en vooral om regelmatig het ritme van het licht te kunnen ervaren.

De mensen ontwikkelden zich miljoenen jaren lang geheel in overeenstemming met hun natuurlijke omgeving. Overdag kregen ze voldoende licht en 's nachts beleefden ze echte duisternis. Toen ze zich gingen vestigen, werden de muren van hun huizen en steden obstakels tussen hen en de gunstige lichtvoorwaarden die de natuur hen bood. Tegenwoordig brengen wij het grootste deel van onze tijd in relatief donkere ruimtes door. Uit onderzoeken op het gebied van de chronobiologie blijkt echter, dat de synchronisatie van onze inwendige klok door middel van grote hoeveelheden licht wezenlijk is voor ons lichamelijk en psychisch welbehagen.

Er werd aangetoond, dat de volgende belangrijke stap in de ontwikkeling van de architectuur wellicht gebaseerd zal zijn op de resultaten van deze snel groeiende wetenschap. Het lijkt namelijk, dat wij in onze moderne urbane omgeving te weinig licht ervaren en dat dit een nadelige invloed op onze gezondheid zou kunnen hebben.

De grootste paradigmaverschuiving van de 21e eeuw ligt in het groeiende respect voor ons milieu en in de aanpassing van ons sociaal gedrag, om meer en beter rekening te houden met de natuur. De chronologie van de veranderende lichtverhoudingen is hierbij van fundamentele betekenis. Onze gebouwen, die met feilloze precisie blootstaan aan een oneindige opeenvolging van dag en nacht, mogen ons niet langer van dit natuurlijke ritme vervreemden, dat tenslotte voor ons lichaam enorm belangrijk is.

Gebouwen kunnen als gevoelige, vernuftige fotosensoren gepland worden en de lichtinval kan zo gestuurd worden, dat bepaalde delen van een gebouw, ja zelfs bepaalde meubelstukken in dit gebouw, precies op dat moment van de dag worden verlicht, waarop ze normaal gesproken gebruikt worden. Als openingen bijvoorbeeld zodanig gepland worden, dat het oppervlak van een eettafel ten tijde van de zomerzonnewende exact tegen het middaguur door het zonlicht ingeraamd wordt, dan kan men intuïtief niet alleen zien, welke tijd van de dag het is, maar ook welk jaargetijde, omdat men kan gadeslaan hoe het zonlicht ten opzichte van de stil-

staande tafel verschuift. De zon kan ons bij onze dagelijkse activiteiten begeleiden, maar niet doordat ze het chronologische verloop van onze handelingen bepaalt, maar hiermee in wisselwerking treedt en ons zo waardevolle tijdgevers geeft – net zoals bij de trekvogels. Om de architectuur zodanig aan het ritme van het natuurlijke licht aan te passen, moeten de gebouwen duidelijk intelligenter en flexibeler worden dan ze nu zijn.

De tweede grote verandering bestaat daarin, dat kunstmatig licht, in de vorm van lichtbronnen en lichtbesturingsystemen, zich meer en meer zal aanpassen aan de subtiële variaties van lichtintensiteit, kleurtemperatuur, oriëntatie enz., die natuurlijke lichtbronnen hebben, en deze zal nabootsen en daardoor het gebrek aan lichtintensiteit en –kwaliteit zal compenseren. De kunst van de kunstmatige verlichting ontwikkelt zich momenteel in een hoog tempo in deze richting en is hierbij op zoek naar een culturele en een technologische verandering.

Als de mens van de natuur leert, komt bij hem de eigenzinnigheid van Prometheus op en stelt hij zich de vraag: Kunnen wij de natuur op de een of andere manier ook nog overtreffen, iets beter of ten minste anders doen? Inderdaad zijn wij op geen enkele wijze verplicht, ons voor eeuwig en altijd aan een natuurgetrouwe simulatie van het natuurlijke licht te binden. Als een systeem geperfectioneerd is en gebouwen niet alleen reactieve zonnewijzers, maar ook hoog ontwikkelde verlichtingsinstallaties zijn geworden, dan kunnen ze ook voor willekeurige doeleinden ingezet worden en hoeven niet langer uitsluitend met de krachten en het ritme van de natuur gesynchroniseerd te worden. Men zou op elk willekeurig moment en op elke willekeurige plaats ervoor kunnen kiezen, een noorderlicht te beleven, een tropische zonsopgang, een stormachtige winteravond of een koude nacht met heldere sterrenhemel. De vrijheid, met verschillende ruimte-tijd-situaties te experimenteren, kan net zo'n positief effect op ons gevoel van welbehagen hebben als het vermogen, zich perfect met de natuur te synchroniseren.

John Cage zei graag, dat „kunst de functie van de natuur imiteert“ en ons op voorspelbare tijden van de regelmatige tijdgevers voorziet, die we nodig hebben, maar ons soms ook verrast met de wilde en onvoorspelbare fluctuaties waar we onbewust naar verlangen.

Colin Fournier, geboren in 1944, Anglo-Frans, architect en urbanist.
1964–69 Studie Architectuur en Planning aan de AA Architectural Association, Londen
1965–67 Samenwerking met Buckminster Fuller
1971–76 Lid van de Engelse architectengroep Archigram Architects, Londen.
1976–84 Planning Director. R.M.Parsons company, Pasadena, Californië
1984–87 Partnerschap met Bernard Tschumi. Design van het Parc de la Villette, Parijs
1994–2004 Medestichter van Spacelad Cook/Fournier. Co-author van het Kunsthuis Graz.
2004–09 Eigen kantoor Colin Fournier Architects, Londen.
Professor voor Architectuur en Urbanisme aan het UCL, University College London.

Deelnemers aan een studie, die een lichttherapie tegen depressies ondergaan. Kunstmatig daglicht kan mensen helpen om depressies, een jetlag en hormonale stoornissen te overwinnen. Opgenomen in een revalidatiekliniek in het Zwarte Woud.

In het licht van de mode: Verlichte eilanden zorgen voor een afwisselende ambiance voor de hoogwaardige modecollecties. Dankzij geprogrammeerde lichtstemmingen wordt het winkeloppervlak tot een theateraal oppervlak.

Opdrachtgever: HUGO BOSS, New York/US
Architectuur: Matteo Thun, Milaan/I
Lichtplanning: AJ Weissbard, New York/US
Foto's: Paul Warchol, Tekst: Markus Frenzl

HUGO BOSS FLAGSHIPSTORE, NEW YORK/ USA

STERRENHEMEL VOOR BAKSTEENWAND

De eind 2008 in New York geopende HUGO BOSS Store maakt voor het eerst alle collecties van de onderneming samen op één plek beleefbaar. Een uitgekiende lichtenscenering laat de architectuur zowel authentiek ruw als ook luxueus overkomen en kan flexibel aan jaargetijden en stemmingen aangepast worden.

Wie een store voor het New Yorker Meatpacking District ontwerpt, moet niet alleen vervende, kosmopolitische kopers weten te overtuigen, maar ook de juiste balans tussen representatie en ruwheid vinden. Het gaat erom, stemmingen te creëren die een karakteristiek kader voor een merk vormen, zonder hiervoor de ruwe charme van de vroegere slachterijen of magazijnhallen op te offeren, waaraan het bekende stadsdeel zijn flair te danken heeft. Om deze spagaat voor de nieuwe Flagshipstore van HUGO BOSS te halen, heeft de Italiaanse architect Matteo Thun veel belang toegekend aan het lichtconcept: "Een LED encenering, die de oppervlakte theatraaliseert". Het licht accentueert de in hun oorspronkelijke toestand gelaten bouwlementen of legt de nadruk op de waren, waardoor deze stralend verlichte punten vormen in het algehele stemmingsbeeld dat donker gehouden wordt. Het reageert op jaargetijden, creëert stemmingen of verandert het interieur zelf in een etalage, die in verband staat met de buitenwereld. Thun voegt aan de bestaande gebouwstructuren slechts het meest noodzakelijke toe, om een optimaal platform voor de kleding te creëren. Een eiken roosterstructuur overkoepelt de verschillende collecties als een verbindend dak en laat op tweederde van het oppervlak een koepelachtige binnenruimte ontstaan. Weinige in het bestaande gebouw aangebrachte elementen hebben van de markthal een showroom gemaakt. De Amerikaanse lichtdesigner AJ Weissbard heeft hiervoor diverse scenario's geschapen, die met een druk op de knop oproepen kunnen worden en waarmee de sfeer aan nieuwe collecties, een veranderd buitenlicht of aan verschillende gebruiksmogelijkheden aangepast kan worden. De achtergrondverlichting van de "superstructure" voorkomt, dat deze als afgrenzing tussen de warenpresentatie en de wanden waargenomen wordt, maar laat ze tot een sculpturale structuur in de ruimte worden. De verborgen spots richten gefocuseerd licht op de kleding en leggen zo de nadruk op de kwaliteit ervan. Een gouden plafond in het paskamergedeelte wordt indirect verlicht en is in zijn geheel helderder en warmer, zodat de gepaste kledingstukken beter beoordeeld kunnen worden. Al naargelang het scenario, wordt de bakstenen wand van de winkel meer of minder sterk verlicht door wallwashers. De wand laat zich in warm of koudwit dompelen en maakt het mogelijk om een lichtstemming te scheppen die niet met het daadwerkelijke jaargetijde overeenkomt, maar met het jaargetijde van de gepresenteerde collecties.

Lichtoplossing

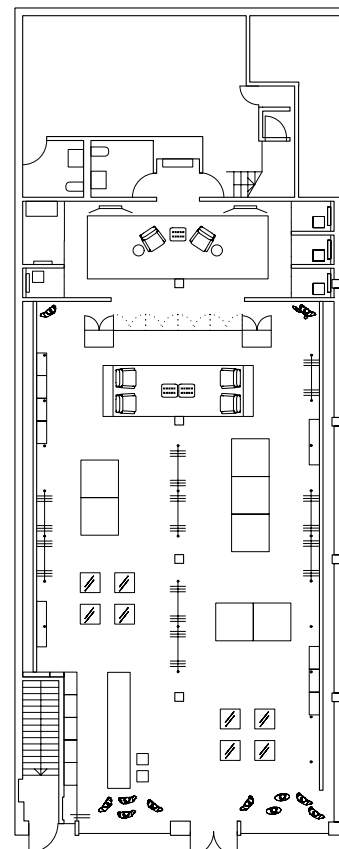
VIVO spots 35 Watt HIT, speciale LED oplossing met LED wallwashers en LED lichtlijnen (kleurtemperatuur in het wit-gedeelte instelbaar), LED lichtpunten in RGB kleuren, DMX sturing

Realiteit of animatie? Met de lichtplanningssoftware Vivaldi laten zich dynamische lichtoplossingen realiteitsgetrouw visualiseren. Voor het project Hugo Boss konden de verschillende lichtscènes op de computer weergegeven worden. Dit maakt de communicatie met alle deelnemers aan het project gemakkelijker (links).

Aan de kruispunten van de houten roosterstructuur bevinden zich LED lichtpunten, die zich als een sterrenhemel boven de ruimte uitstrekken (boven). Geleerde spots laten de Flagshipstore in een fonkelend podium veranderen, dat zijn vroegere identiteit als groentewinkel niet verloochent. Plattegrond S 1:300 (rechts).

VERZORGINGS- TEHUIS IN MALDEGEM

LICHT MAAKT ACTIEF

De statistieken bewijzen het: mensen worden ouder en hebben in hun laatste levensfase een grotere behoefte aan zorg. Een van de uitdagingen voor de politiek en de samenleving is om voor deze oudere mensen een aangename en stimulerende omgeving te creëren die aan hun behoeften voldoet.

Onlangs werd in een door Zumtobel geleide studie wetenschappelijk aangetoond dat het circadiane ritme van vooral oudere mensen door voldoende hoge lichthoeveelheden kan worden gestabiliseerd. Het waak-/slaapritme wordt evenwichtiger, wat de levenskwaliteit ten goede komt. Omdat oudere en vooral zorgbehoevende mensen slechts weinig tijd buiten doorbrengen, moet in het beste geval het licht tot hen worden gebracht. Het architectuurbureau AIKO ontwierp in het Belgische Maldegem op indrukwekkende wijze een aangename leefomgeving voor oudere en zorgbehoevende mensen die vooral één ding biedt: heel veel licht.

“Een goede gebouwarchitectuur leidt ertoe dat mensen zich beter voelen en zo uiteindelijk ook meer tevreden in het leven staan. Dit geldt voor iedereen: bewoners, personeel en ook bezoekers”, aldus de verantwoordelijke architect Eric Verstraete van het architectuurbureau AIKO, dat verantwoordelijk is voor het volledige ontwerp, inclusief de studie van de huistechniek. Op de 10 000 m² grote campus ontstonden drie elkaar aanvullende en met elkaar verbonden deelprojecten. Centraal op de campus staat de in het licht badende nieuwbouw, waarvan beide vleugels in het midden door een ruim restaurant worden verbonden. Het is een plek voor intensieve communicatie, waar bewoners hun maaltijden kunnen nemen, werknemers samen koffiepauze houden en gasten zich met elkaar onderhouden. Het lijkt zelfs niet eens bij een verzorgingstehuis te horen en toch toont het zeer duidelijk hoezeer een onconventionele planning positief kan inwerken op het welzijn en de atmosfeer. Downlights geven hier een zeer gelijkmatig licht dat door spots wordt aangevuld en op elk moment kan worden aangepast. Zo zijn in deze hoge ruimte ook theater- en filmvoorstellingen mogelijk.

Een ziekenhuissfeer moest in elk geval vermeden worden. Zo werkt de kleurige inkomzone in het verzorgingsgedeelte uitnodigend en fris (foto links). In de gangen wordt de te volgen weg nog eens onderstreept door de Slotlight lichtlijnen (foto onderaan).

Middelpunt van de campus is het met licht doorstroomde restaurant. Het is het communicative trefpunt voor de bewoners, het personeel en de gasten (foto boven).

Aan het restaurant sluiten twee gebouwvleugels aan. In de rechtse is het verzorgingsgedeelte ondergebracht, in de linkervleugel bevinden zich appartementen voor de bewoners die zich nog zelfstandig kunnen verzorgen. (Schaal plattegrond 1:1500)

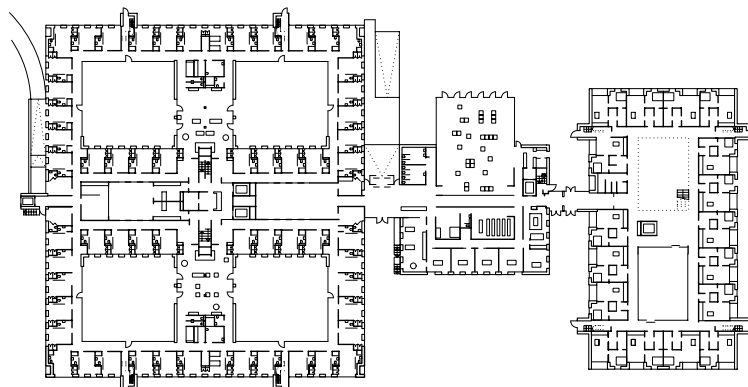
Twee vierkante gebouwen van elk twee etages in een voor deze streek typische donkere baksteen splitsen zich links en rechts van de cafetaria af en werden in functie van de specifieke noden van de bewoners ontworpen. Het gebouw rechts herbergt 124 kamers voor zorgbehoevende mensen. De inkomhal is uitnodigend en fris ingericht. Een sympathieke regel in België – twee procent van het bouwgeld moet bij openbaar gesubsidieerde projecten in kunst worden geïnvesteerd – toont hier zijn effect. Het rijkelijk voorhanden zijnde daglicht wordt enkel wanneer dit nodig is met ronde pendelarmaturen en indirect stralende wandarmaturen aangevuld.

“In elk geval een ziekenhuisatmosfeer vermijden”, dat was bij de lichtstudie belangrijk. Het typische ziekenhuiswit zie je hier nauwelijks, ook niet in bij de kledij van het personeel, elke medewerker draagt een sportieve T-shirt waarvan de kleur overeenstemt met zijn functie. Ook lange gangen zijn er niet, eerder wegen die tot wandelen uitnodigen en dankzij de grote binnentuin en ook altijd daglicht krijgen. De weggeleiding wordt onderstreept door Slotlight lichtlijnen en de ingangen van de kamers worden geaccentueerd door kleine LED-downlights.

De verschillende zorggroepen hebben elk hun eigen kleur. Ook de wandarmaturen nemen deze kleur over en vergemakkelijken zo de oriëntatie. Elke afdeling is gebouwd rondom een binnentuin zodat er altijd een band met het seizoen blijft en er vooral ook veel daglicht invalt. Ramen tot aan de grond in de kamers en ook in de leefruimtes laten ook de minder beweeglijke bewoners met de natuur leven. Het daglicht kan indien nodig worden aangevuld door het kunstlicht van gependelde direct/indirecte armaturen. De linkervleugel herbergt appartementen waarin bewoners zelfstandig leven maar ook op elk moment een beroep kunnen doen op hulp en zorg vanuit het verzorgingstehuis. Nog een geheim achter dit ongewoon open en vooruitstrevende gebouwencomplex is zeker ook de zeer vlotte samenwerking van alle projectpartners, wat Verstraete als volgt omschrijft: “Een goed team geeft een goed resultaat.”

Lichtoplossing

PANOS inbouwdownlights, COPA pendelarmaturen, SLOTLIGHT lichtlijnen, CLARIS pendelarmaturen, KAREA wandarmaturen

De woon- en verzorgingsgedeelten zijn rond binnentuinen gebouwd. Dankzij de ramen tot aan de grond komt er veel daglicht in de ruimtes, dat indien nodig door gependelte direct-indirect armaturen wordt aangevuld (foto boven).

Twee procent van het bouwgeld moet in België in kunst worden geïnvesteerd. Het kunstwerk "DNS van het leven" van Ulrike Bolenz luistert in Maldegem de inkomhal op (foto onderaan).

ST. KATHARINA STUDIE: LICHT EN LEVENSKWALITEIT

Heeft een verhoogde en dynamisch geregelde inwerking van licht bij oudere mensen een verhoogd gevoel van welbehagen en een grotere sociale activiteit tot gevolg? Deze vraag werd onderzocht in het kader van een studie, die Zumtobel in samenwerking met het Competentiecentrum Licht en met andere partners gedurende een periode van 15 maanden in de dementieafdeling van het verzorgingstehuis St. Katharina in Wenen heeft doorgevoerd. Midden juni werden de bevindingen van de studie in Wenen gepresenteerd.

De studie had vooral tot doel te onderzoeken, welke factoren – de intensiteit van de verlichting en/of de spectrale samenstelling van het licht en het dynamische verloop ervan – een positief effect hebben. De voornaamste bevinding van de studie is: Grote hoeveelheden van licht kunnen het circadiane ritme van oudere mensen, vooral van hulpbehoevende personen die geen regelmatige toegang tot natuurlijk daglicht hebben, positief beïnvloeden.

Voor de studie werd het gedrag van de bewoners, vooral met het oog op de communicatie en interactie onder elkaar en ook met de verpleegkundigen geobserveerd, gedocumenteerd en geëvalueerd.

Een actuele studie bewijst: Licht kan het circadiane ritme van oudere mensen positief beïnvloeden. (Foto's: Zumtobel)

Bij de openingsmanifestatie in New York stelde de gerenommeerde architect Stefan Behnisch zijn actuele projecten in combinatie met het thema duurzaamheid voor. (Foto's: Zumtobel)

De bevindingen:

- De bewoners communiceren intensiever met het verpleegkundig personeel, vooral in de namiddag.
 - Bij alle drie de lichtsituaties werd een toename van de communicatie geconstateerd.
 - De bewoners namen vaker deel – vooral bij de biologisch effectieve lichtinstellingen – aan huishoudelijke activiteiten, zoals cake bakken, het eten voorbereiden enz.
 - Sociale activiteiten, zoals knutselen, zingen enz. worden meer bezocht bij situaties met een betere verlichting.
- In verdere studies moeten deze bevindingen gedetailleerder onderzocht worden.

www.zumtobel.com/healthcare

STEFAN BEHNISCH: VERSATILE ASPECTS OF CONTENT MOTIVATED ARCHITECTURE

Met een fascinerende lezing van de Duitse architect Stefan Behnisch werd begin mei zijn tentoonstelling *Versatile aspects of content motivated architecture* in het lichtcentrum in New York geopend. Met gedetailleerde tekeningen en informatie geeft hij een overzicht van bestaande en actuele projecten en toont aan, in hoeverre ze met het thema duurzaamheid verbonden zijn. De ook als „green architect“ bekende Behnisch stelde verschillende innovatieve projecten voor – zowel geplande als ook reeds gerealiseerde, waaronder de Brooklyn Arts Towers in New York, het Harvard's Allston Science complex in Boston en de Noord-Duitse Landesbank in Hannover. In zijn openingstoespraak beschreef Stefan Behnisch op een meeslepende manier hoe het design en de techniek van een gebouw, inclusief de verlichting, ertoe bijdragen om een duurzaam object te creëren. Volgens Behnisch kan iedereen een duurzaam gebouw ontwerpen. Het eigenlijke oogmerk is toch, een duurzaam gebouw te ontwerpen, dat tegelijk comfortabel is en waarin de mensen die van het gebouw gebruik maken, zich op hun gemak voelen. Vanaf 29 oktober kunnen de bezoekers van het lichtcentrum in Rome de tentoonstelling bezoeken. Vanaf 26 november is ze dan in het lichtcentrum Stockholm te bezichtigen en vanaf 19 januari in het lichtcentrum Zürich.

MASTERPIECES VOOR ZUMTOBEL

Masterpieces: Voor Zumtobel alles uit de kast halen. Vermaarde architecten, designers en kunstenaars, zoals Zaha Hadid, Hani Rashid of William Sawaya laten hun lichtideeën werkelijkheid worden. Ze creëren stralende kunstwerken – exclusief en weergaloos. Nu is er een nieuw lichtkunstwerk, de Starbrick, ontworpen door de Deense kunstenaar Olafur Eliasson. Het fascinerende masterpiece werd op de Euroluce tijdens een avondmanifestatie in de showroom van Sawaya & Moroni in verschillende constellaties voor de eerste keer aan het publiek voorgesteld. In een reeks van lichtexperimenten heeft Olafur Eliasson in samenwerking met Zumtobel verschillende kwaliteiten en kleurnuancen van LED licht gevormd. Dit had de ontwikkeling van stervormige modules tot gevolg, die zich willekeurig laten samenvoegen. Gedurende de hele beurs konden de bezoekers in de showroom van Sawaya & Moroni de nieuwe Starbrick en verdere masterpieces van Zumtobel bezichtigen. De Starbrick zal vanaf de herfst via een exclusieve onlineshop en geselecteerde galerijen beschikbaar zijn.

Ook op de Abitare il Tempo in Verona hebben zich in september alle vier de masterpieces van Zumtobel op de exclusieve stand van Sawaya & Moroni gepresenteerd. In totaal hebben 720 exposanten uit 23 landen op een expositieruimte van 100 000 m² – verdeeld over 10 beurshallen – aan het internationale vakpubliek hun exclusief

De Blur van William Sawaya werd in verschillende groottes in de showroom van Sawaya & Moroni getoond (boven). Indrukwekkende installatie van de Starbrick van Olafur Eliasson tijdens de Euroluce in de showroom van Sawaya & Moroni – een experiment met lichtmodulatie en ruimte (rechts). (Foto's: Zumtobel)

design gepresenteerd – van traditioneel tot avantgarde, van klassiek tot modern.

Op de Art Basel Miami Beach, die dit jaar van 3 t/m 6 december kunstliefhebbers uit de hele wereld aantrekt, zal de Starbrick het middelpunt van de Zumtobel presentatie in de Art Collectors Lounge zijn.

De volgende grote installatie van de Starbrick zal vanaf 21 november 2009 in het 21st century Museum of Contemporary Art in Kanazawa plaatsvinden. In het kader van de grote Olafur Eliasson tentoonstelling "Your chance encounter" worden bijna 400 Starbricks in een individuele modulatie van Olafur Eliasson gepresenteerd.

www.starbrick.info
www.artbaselmiamibeach.com
www.kanazawa21.jp

De Abitare il Tempo in Verona is één van de meest exclusieve interieurbeurzen van Europa. Hier werden alle vier de masterpieces van Zumtobel getoond.

JAMES TURRELL

THE WOLFSBURG PROJECT

24. OKTOBER 2009 – 5. APRIL 2010

Op 24 oktober werd de monumentale lichtinstallatie Wolfsburg Project van de beroemde lichtkunstenaar James Turrell in het kunstmuseum van Wolfsburg aan het publiek voorgesteld. Het Wolfsburg *Ganzfeld Piece* – aldus de naam van dit type kunstwerk – is tot nog toe het grootste werk, dat de Amerikaanse kunstenaar ooit in een museum heeft gecreëerd. Op een oppervlakte van 700 m² en met een hoogte van 12 meter zijn twee in elkaar overlopende ruimtes ontstaan – de *Viewing Space* en *Sensing Space* –, die allebei volkomen leeg zijn en met een langzaam veranderende lichtkleur volledig verlicht worden. Zumbel heeft voor deze expositie LED armaturen en projectoren ter beschikking gesteld.

Aan zulke lichtruimtes zijn technische voorwaarden verbonden, waaraan pas sinds kort voldaan kan worden. Zonder de LED techniek en een hoogontwikkelde besturingstechniek zijn zulke installaties niet mogelijk. In het gehele veld werden door Space Cannon meer dan 30 000 LED's ingezet. Er zijn meer dan 65 000 helderheids-

variaties en miljoenen kleurvariaties mogelijk. Dit allemaal in een willekeurig te variëren tijdsverloop, van een onmerkbaar langzame verandering tot een flitslicht. De hier toegepaste verlichtingstechniek geeft de absoluut actueelste stand van de techniek weer.

Sinds 24 oktober kunnen bezoekers deze ruimtes betreden en in dit homogene gezichtsveld unieke zintuiglijke gewaarwordingen beleven. Terwijl het licht zich zelf openbaart en naar niets anders dan zichzelf verwijst, bevinden het oppervlak, de kleur en de ruimte zich in een voortdurend wisselend samenspel en scheppen een sfeer, die de toeschouwer en zijn zintuigen volledig omgeven. Men duikt onder in een geheimzinnige, schilderachtige wereld van puur licht. De kunstenaar zelf noemt deze ervaring: "met de ogen voelen."

Het centrum van het levenswerk van James Turrell – die in 1943 in Los Angeles geboren is en vandaag een van de belangrijkste kunstenaars van de huidige tijd is – is de Roden Crater, een uitgebluste vulkaan in de woestijn van Arizona, die hij sinds 1974 tot een kunstzinnig observatorium ombouwt. Inhakend op dit kosmische

"licht-observatorium" ontstaat in het kunstmuseum The Wolfsburg Project. Hier wordt de Roden Crater die naar de hemel toe geopend is, als het ware omgekeerd en in een oneindige ruimte naar binnen gericht. Hierbij wordt de nieuwste lichttechnologie toegepast en de kunstenaar maakt voor deze grootscheepse installatie gebruik van de voor Duitse musea unieke mogelijkheden van dit gebouw. The Wolfsburg Project met de *Ganzfeld Piece*, aanvullende installaties en documentaties is de tot nog toe grootste expositie van de Amerikaanse kunstenaar in Duitsland.

De installatie is tot en met 5 april 2010 in Wolfsburg te bezichtigen. Het kunstmuseum biedt in het kader van deze expositie zeer vele begeleidende manifestaties aan – onder andere discussies tussen en met architecten.

www.kunstmuseum-wolfsburg.de

Nog tot april 2010 toont het Kunstmuseum van Wolfsburg de monumentale lichtinstallatie The Wolfsburg Project van de beroemde Amerikaanse lichtkunstenaar James Turrell (Foto: Kunstmuseum Wolfsburg)

Colofon

LIGHTLIFE 3
Het lichtmagazine van Zumtobel
10e jaargang
Herfst 2009

Uitgever
Zumtobel Lighting GmbH
Schweizer Straße 30
6851 Dornbirn/A
Telefoon +43 5572 390-0
info@zumbobel.com
www.zumbobel.com

Verantwoordelijk voor de inhoud
Herbert Resch

Projectleiding
Kerstin Schitthelm
lightlife@zumbobel.com

Redactie en uitgeverij
Institut für internationale
Architektur-Dokumentation
GmbH & Co. KG
Hackerbrücke 6
80335 München/D

Vormgevingsconcept en layout
Atelier Bernd Kuchenbeiser
München/D

Vertaling
Eskenazy Translations
Essen/D

Coördinatie foto's
Markus Deutschmann

Productie
Lorenz Mayer-Kaupp

Lithographie
Fitz Feingrafik

Druk
EBERL Print GmbH, Immenstadt

Titelfoto
Lichtzentrum Wien/A
Pez Hejduk

Foto t1 en pag.3
Myrzik und Jarisch, München/D

Projektverantwoordelijken

Dornier Museum, Friedrichshafen/D
Frank Rottländer
Zumbobel Licht GmbH
Frank.rottlander@zumbobel.com

SEAT Pagine Gialle, Turijn/I
Davide D'Ambrogio
Zumbobel Illuminazione Srl
Davide.dambrogio@zumbobel.com

Hotel Budersand, Hörnum/D
Projectleiding: Kirsten Reichel,
Systeemverantwoordelijke:
Jürgen Martens
Zumbobel Licht GmbH
Kirsten.reichel@zumbobel.com

Royal Northern College of Music,
Manchester/UK
Philip Welsh
Zumbobel Lighting Ltd.
Philip.welsh@zumbobel.com

Hugo Boss, New York/USA
Cornel Hess
Zumbobel Lighting, Dornbirn
Cornel.hess@zumbobel.com

Rust- en verzorgingstehuis,
Maldegem/B
Linda Knockaert
N.V. Zumbobel Lighting S.A.
Linda.knockaert@zumbobel.com

PEFC
PEFC-04-31-0805

Gedrukt op chloorvrij gebleekt
papier uit voorbeeldig en duurzaam beheerde
bossen.

Dit tijdschrift en alle bijdragen die het bevat,
zijn beschermd door het auteursrecht.
Herdruk is uitsluitend toegestaan met
toestemming van de uitgever.

Redactionele bijdragen en commentaren
geven niet altijd de mening van de
uitgever weer.

Ondanks zorgvuldig onderzoek naspeuringen
kan het voorkomen, dat niet altijd duidelijk is,
wie het auteursrecht op de foto's heeft;
het auteursrecht blijft echter behouden.
Wij verzoeken om eventuele mededeling
aan de uitgeverij.

Abonnement op het Zumtobel Lichtmagazine
en ideeën of wensen:
lightlife@zumbobel.com

De krachtige
LED-producten van Zumtobel
fascineren door hun hoge efficiëntie
en uitstekende kleurweergave,
door hun onderhoudsvrijheid en
hoogwaardig design.

In samenspel
met intelligente lichtsturingen
ontstaan dynamische
oplossingen die lichtkwaliteit
en energie-efficiëntie
optimaal met
elkaar verbinden.

De LED-lichtoplossingen
van Zumtobel zorgen
voor een nooit
geziene inrichtingsvrijheid
en geven
het licht extra glans.

Met de intelligente
lichtoplossingen van Zumtobel
zijn lichtkwaliteit en
energie-efficiëntie perfect
in balans – ze zijn in
HUMANERGY BALANCE.

Zumtobel biedt
voor elk toepassingsdomein de
optimale LED-lichtoplossing.

